

سیرت حوزہ اصفہان

دفتر چہارم

مجدود نور محمد

مرکز تحقیقات رایانہ ای حوزہ علمیہ اصفہان

سرشناسه	نورمحمدی، محمد جواد، ۱۳۴۷ - گردآورنده
عنوان و نام پدیدار	میراث حوزه اصفهان / به اهتمام محمد جواد نورمحمدی؛ [برای] مرکز تحقیقات رایانه‌ای حوزه علمیه اصفهان.
مشخصات نشر	اصفهان - مرکز تحقیقات رایانه‌ای حوزه علمیه اصفهان، ۱۳۸۶
فروست	(مجموعه منشورات: ۲)
شابک	۳۰۰۰۰ ریال: ج ۱-۹-۹۲۹۷۴-۹۶۴: ج ۲-۴-۰-۹۶۰۸-۹۶۴: ۳۰۰۰۰ ریال: ج ۳-۳۹۶۴-۹۶۱۰۸۶: ۳۰۰۰۰ ریال: ج ۴-۸-۲-۹۶۵۶۷-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی: فیپا	
یادداشت	جلد سوم گردآوری محمد جواد نورمحمدی است.
یادداشت	جلد چهارم گردآوری محمد جواد نورمحمدی است.
یادداشت	ج ۳ و ۴ (چاپ اول: ۱۳۸۶) (فیپا)
موضوع	اسلام - متون قدیمی تا قرن ۱۴.
موضوع	ادب فارسی - متون قدیمی تا قرن ۱۴.
موضوع	اصول فقه - متون قدیمی تا قرن ۱۴.
موضوع	فقه جعفری - متون قدیمی تا قرن ۱۴.
شناسه افزوده	حوزه علمیه اصفهان. مرکز تحقیقات رایانه‌ای.
رده بندی کنگره	۹ م ۳ / ۱۱ BP
رده بندی دیویی	۲۹۷ / ۰۳
شماره کتابشناسی ملی	۳۵۱۷۲-۸۳

■ میراث حوزه اصفهان / ج ۴

- به اهتمام : محمدجواد نورمحمدی
- پژوهش : بخش احیاء نراث مرکز تحقیقات رایانه‌ای حوزه اصفهان
- ناشر : انتشارات مرکز تحقیقات رایانه‌ای حوزه علمیه اصفهان
- چاپ و لیتوگرافی : اعتماد
- صحافی : یاس
- نوبت چاپ : اول / زمستان ۱۳۸۶
- شمارگان : ۱۰۰۰
- بها : ۵۰۰۰۰ ریال

مرکز بخش: اصفهان - خیابان شهید مطهری - ابتدای خیابان اردیبهشت

مرکز تحقیقات رایانه‌ای حوزه علمیه اصفهان

E-mail: info@hozeh.org

تلفن: ۰۳۱۱-۲۳۴۳۶۱۰-۵

WWW.hozeh.org

دورنگار: ۰۳۱۱-۲۳۴۳۶۱۰

رسالة احكام المياه

تقریرات درس علامه فقیه شیخ محمدرضا نجفی اصفهانی

به قلم: آیه الله سیداحمد حسینی زنجانی

تحقیق و تصحیح: مهدی باقری سیانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مقدمه

رسالة حاضر که به انشای دلپذیر فقیه وارسته آیه الله سید احمد حسینی زنجانی سمت تحریر پذیرفته قسمتی از تقریرات فقهی علامه ذوفنون آیه الله العظمی شیخ محمدرضا نجفی اصفهانی است و به دوران حضور وی در حوزه علمیه قم (به سال ۱۳۴۶ قمری مطابق با ۱۳۰۶ شمسی) بازمی گردد. ما در این مقال ابتدا متذکر معنای تقریرات، تاریخ پیدائی و نکاتی درباره آن گردیده، سپس به اختصار، به معرفی علامه نجفی، آیه الله زنجانی و ایراد سخنی درباره این اثر می پردازیم.

الف: درباره تقریرات

تقریرات عنوانی است که بخشی کلان از میراث علمی دانشمندان و عالمان شیعی

را - بویژه در گستره دانش فقه - در بر می گیرد. جان کلام بزرگ کتاب شناسی شیعه، مرحوم علامه آقا بزرگ طهرانی، در این باره چنین است: «تقریرات عنوانی است که در پایان قرن دوازدهم هجری و پس از آن رایج گردید و از برخی جهات شبیه به امانی - در کتب حدیثی و در اصطلاح قدما - است و از جهاتی نیز با آن اختلاف دارد... نحوه پیدائی تقریرات، این چنین بوده که استاد در مجلس درس مطالبی را با تکیه بر حافظه خویش و یا از روی کتاب برای شاگردان مطرح می نموده و آن ها مطالب استاد را یادداشت می کرده (خواه در مجلس درس یا پس از آن) و گاه آن مطالب را، مورد نقد و بررسی قرار می داده و نظر خویش را نیز ذکر می نموده و مجموع آن را در کتاب یا رساله ای به عنوان تقریرات و به نام خویش منتشر می کردند.»^۱ علامه طهرانی در ادامه، بیش از صد کتاب را با نام «تقریرات» ذکر می کند.

البته تذکر این نکته لازم و ضرور است که بخشی انبوه از این تقریرات در گذر زمان دستخوش حوادث گردیده و به ما نرسیده است، و این مطلب آن گاه نمود بیش تری می یابد که توجه کنیم بزرگانی چون شیخ اعظم انصاری، مجدد شیرازی و آخوند خراسانی در دوره های درسی خویش شاگردان فاضل فراوانی داشته اند که بسیاری از آنان خود را به نوشتن تقریرات درس استاد مقید می دانسته اند.^۲

ب: حیات علمی و اجتماعی علامه نجفی اصفهانی

علامه ذوقنون، فقیه و اصولی نامدار، متکلم و ادیب برجسته، آیه الله العظمی ابوالمجد شیخ محمدرضا نجفی اصفهانی - که از نوابغ روزگار و مفاخر علمی شیعه

۱- الذریعة، ج ۴، ص ۳۶۶ - ۳۶۷.

۲- نمونه را، نگر: هدیه الرازی، ص ۴۹ - ۱۷۷.

و مدرّسان بزرگ حوزه علمی اصفهان بوده - از چنان شهرت و آوازه‌ای برخوردار است که وی را بی‌نیاز از معرفی می‌سازد و ما در این مقام تنها به ذکر چند نکته بسنده می‌نمائیم:

۱- تولّد و خاندان

وی در بیستم ماه محرم ۱۲۸۷ هجری قمری در نجف اشرف^۱ بدر وی، علامه فقیه آیه الله شیخ محمدحسین اصفهانی، صاحب تفسیر گرانسنگ مجدالبیان می‌باشد که محدّث قمی از وی با این تعبیرات یاد می‌کند: «عالم ربّانی و فاضل صمدانی، وحید بلاثانی، جامع کمالات نفسانیّه در علم و عمل، شیخ مجاهدین و افضل سالکین...»^۲

جدّ وی، فقیه و اصولی بزرگ، آیه الله العظمی شیخ محمدباقر نجفی اصفهانی، از چهره‌های نامور حوزه علمیّه اصفهان، از موقّق‌ترین کسان در رسیدگی به محرومان اجتماع در عصر خویش، و از شاگردان خصوصی شیخ اعظم انصاری، و نیز صاحب آناری چون شرح هدایة المسترشدين^۳ است^۴؛ فقیه محقّق و اصولی بزرگ مرحوم علامه میرزا محمدحسین نائینی که در ایّام حضور خود در اصفهان در شمار نزدیکان شیخ محمدباقر بوده و در بیرونی منزل وی سکونت داشته، راجع به حالات عبادی استاد خویش نقل می‌کند که وی در شب‌های ماه مبارک رمضان در قنوت نماز شب خویش با اشک و آه بر دعای ابو حمزه ثمالی مداومت داشته است.^۵

۱- نگر: نقباء البشر، ج ۲، ص ۷۴۸. ۲- فوائد الرضویه، ص ۵۲۹.

۳- این کتاب در سال ۱۳۸۵ شمسی به اهتمام نگارنده این سطور به زیور طبع آراسته گردید.

۴- شرح حال وی را نگر در: قبيلة عالمان دین، ص ۴۰ - ۶۲؛ شرح هدایة المسترشدين، ص ۱۵ - ۵۴.

۵- نگر: مجله حوزه، شماره ۳۰، ص ۳۹ - ۴۰ (مصاحبه با مرحوم آیه الله سیّد محمد...

جدّ اعلای وی، علامه فقیه و اصولی نامدار، آیه الله العظمی شیخ محمدتقی رازی نجفی اصفهانی، است که از اسطوانه های علمی شیعه، به شمار می رود و کتاب هدایة المسترشدين وی پیوسته مورد توجه و رجوع عالمان و دانشمندان اصول اندیش و اصول آموز بوده^۱ و صاحب روضات الجنّات از وی با تعبیری چون «خاتمة المجتهدین و رئیس الموحّدين» یاد می کند.^۲

۲- تحصیلات و استادان

علامه شیخ محمدرضا نجفی نه سال آغازین عمر را در نجف اشرف گذرانده و سپس همراه پدر ارجمندش به سمت اصفهان رهسپار گشته و پس از درنگی پنج ساله در این شهر در سن ۱۴ سالگی دوباره به نجف هجرت نموده است و به مدت ۲۲ سال در این شهر مقدّس ماندگار گشته و توشه های ارجمند از علوم مختلف عصر خویش مانند فقه، اصول، حدیث، تفسیر، علم عروض، فن شعر و... فراهم آورده است. برخی از استادان وی عبارتند از حضرات آیات:

سید محمد فشارکی، ملا محمد کاظم خراسانی (صاحب کفایة الأصول)، سید محمدکاظم یزدی (صاحب العروة الوثقی)، حاج آقارضا همدانی (صاحب مصباح الفقیه)، سید اسماعیل صدر، شیخ الشریعة اصفهانی (صاحب إفاضة القدير في أحكام العصور)، شیخ محمد حسین اصفهانی (صاحب تفسیر مجدالبیان)، میرزا حسین نوری (صاحب مستدرک الوسائل)، سید مرتضی کشمیری، علامه سید ابراهیم قزوینی، علامه میرزا حبیب الله اراکی، علامه سید جعفر حلّی و....

→ حسینی همدانی صاحب تفسیر انوار درخشان).

۱- شرح حال وی را نگر در: قبيلة عالمان دین، ص ۱۱ - ۴۰؛ گلشن اهل سلوک، ص ۲۳ - ۶۷؛ رساله صلاتیه، ص ۲۵ - ۵۸.

۲- علماء الأسره، ص ۱۸۰، و نیز نگر: روضات الجنّات، ج ۲، ص ۱۲۳.

۳- آثار و تألیفات

وی در میدان تألیف و آفرینش آثار ارزشمند از توفیقاتی بلند برخوردار بوده است. گستره آثار وی در حوزه‌های مختلف علوم اسلامی چون فقه، اصول، عرفان، فلسفه و کلام، ادبیات عرب، حدیث، تراجم و... قابل دقت و بررسی است. وی در اصول فقه دارای شاهکاری بس بلند چون «وقایة الأذهان» است و در ادبیات عرب صاحب بنیانی رفیع چون «السيف الصنيع»^۱، در کارنامه خویش درباره عرفان و معارف الهی اثری چون «رسالة أمجدیة» دارد و در مباحث فقهی خالق آثاری چون «نجعة المرتاد» و «ذخائر المجتهدین»^۲ است. در میدان فلسفه و کلام نظریه داروین را به نقد می‌کشد و «نقد فلسفه داروین» را عرضه می‌نماید. در تراجم، مالک «حلی الدهر العاقل» است که بزرگانی چون محدث قمی، آقابزرگ طهرانی، و شیخ علی کاشف الغطاء از آن در آثار خود بهره برده‌اند.^۳

۴- شاگردان

علامه نجفی پس از فراهم آوردن توشه‌ای بس گران‌قدر از حضور در درس درخشان‌ترین چهره‌های علمی نجف اشرف، بر کرسی تدریس تکیه زد و انبوهی از تشنگان معارف اهل البیت: را از چشمه فیاض و جوشان کلام و بیان خویش سیراب نمود.

۱- نگارنده را درباره این اثر و مؤلف آن، مقاله‌ای است به نام «زآن که شمشیر آشنائی می‌زند»؛ نگر: آینه پژوهش، شماره ۱۰۱.

۲- متأسفانه این اثر بسیار ارزشمند مفقود می‌باشد.

۳- برای کتاب‌شناسی آثار مرحوم علامه نجفی نگر: السیف الصنيع، ص ۲۵ - ۲۸.

شاگردان وی را در دو حوزه می‌توان سراغ کرد: حوزه علمی اصفهان، حوزه علمی قم.

وی از زمان ورود به اصفهان (محرم الحرام ۱۳۳۴ قمری) تدریس را آغاز کرد و این درس و بحث پُر ثمر تا پایان عمر وی (سال ۱۳۶۲) به مدت ۲۸ سال بدون وقفه ادامه داشت. محقق فرزانه مرحوم سید مصلح‌الدین مهدوی در کتاب «تاریخ علمی اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر» از حدود یکصد و پنجاه نفر از شاگردان وی در این دوره نام می‌برد که برخی از آنان عبارتند از حضرات آیات: شیخ احمد فیاض فروشانی، شیخ حیدرعلی محقق، شیخ عباسعلی ادیب حبیب‌آبادی، شیخ علی مشکوة سیده‌ی، سید مجتبی‌ی میر محمدصادقی، سید مصطفی مهدوی هُرستانی.

وی پس از هجرت به قم حدود یک سال در این شهر می‌ماند و به اصرار دوست فرزانه خویش، مؤسس حوزه علمی قم، مرحوم حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی، حوزه تدریس تشکیل می‌دهد. شاگردان وی در این دوره عده‌ای از طلاب فاضل آن زمان بودند که بعدها هریک به مقامات بلند علمی و دینی نائل گشتند، از آن جمله حضرات آیات عظام: امام خمینی، سید محمدرضا گلپایگانی، سید شهاب‌الدین مرعشی نجفی، حاج آقا رضا مدنی کاشانی، سید احمد زنجان‌ی، میرزا محمد ثقفی طهرانی، شیخ محمدباقر کمره‌ای، حاج میرزا خلیل کمره‌ای.

۵- تقریرات

همان‌گونه که در مقدمه گذشت، «تقریرات» قسمتی از میراث علمی شیعه را تشکیل می‌دهد. برخی از شاگردان علامه نجفی نیز تقریرات استاد خویش را نگاشته‌اند. این عده عبارتند از حضرات آیات: شیخ محمدباقر نجفی، شیخ حیدرعلی محقق، سید عطاءالله فقیه امامی^۱، سید احمد حسینی زنجان‌ی (نویسنده تقریرات حاضر)^۲.

۱- نگر: قبیله عالمان دین، ص ۱۱۱؛ گلشن اهل سلوک، ص ۱۳۳.

۶- علامه نجفی از نگاه دیگران

علامه فقیه آیه الله العظمی سید حسن صدر کاظمی با چنین تعابیری از وی یاد می‌کند: «الفاضل النبیل، نابغة العصر و وحید الدهر، الفقیه علی التحقیق و المحقق لكل غامض دقیق...»^۱

مؤسس حوزه علمیه قم مرحوم آیه الله العظمی حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی، می‌فرماید: «اگر آقا شیخ محمدرضا ذی فنون نبود شیخ مرتضای زمان ما بود»^۲ و یا «آقا شیخ محمدرضا، شیخ بهائی زمان ما می‌باشد»^۳

بنیان‌گذار انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی، در اربعین حدیث خویش می‌فرماید: «... الشیخ العلامة المتکلم الفقیه الاصولی الأدیب المتبحر الشیخ محمدرضا آل العلامة الوفی الشیخ محمد تقی الاصفهانی - دام الله توفیقه -...»^۴

۷- وفات

سرانجام این فقیه و اصولی نامور در بامداد روز یکشنبه ۲۴ محرم الحرام ۱۳۶۲ قمری، پس از عمری پر بار که به سرپرستی ایتام آل محمد ﷺ و ترویج احکام و معارف

→ ۲- نگر: الذریعة، ج ۱۱، ص ۱۰۰، شماره ۶۱۳.

۱- نجعة المراتد (میراث حوزه اصفهان، دفتر اول)، ص ۳۲۷.

۲- رساله أمجدیه، ص ۲۷.

۳- همان، و نیز نگر: مجله حوزه، شماره ۵۳، ص ۴۷.

۴- اربعین حدیث (امام خمینی)، ص ۳.

۵- سخنان بزرگان در توصیف مقام علمی و ادبی وی را نگر در: مقدمه السیف الصنیع.

ص ۲۲-۲۵ و گلشن اهل سلوک، ص ۱۲۱-۱۲۵.

الهی سپری شد، رخت از جهان به سرای آخرت کشید و پس از تشییعی عظیم در تکیه جدّ بزرگوار (صاحب هدایة المسترشدين) خویش به خاک سپرده شد.^۱

ج: حیات علمی و اجتماعی آیه الله سید احمد حسینی زنجان

فقیه و اصولی بزرگ، ادیب نامدار، حضرت آیه الله سید احمد حسینی زنجان، یکی از چهره های درخشان حوزه علمی زنجان و قم در قرن چهاردهم هجری است. وی با اخلاق و رفتار الهی خویش مصداق «من یدکرکم الله رؤيته»^۲ بود و در برآوردن حوائج برادران دینی از هیچ کوششی فروگذار نمی نمود.

ما در این مجال کوتاه به ذکر نکاتی از زندگی و حیات وی اکتفا نموده و خواننده را به مآخذ شرح حال وی ارجاع می دهیم.

۱- تولّد و خاندان

وی در هنگام ظهر چهارمین روز از ماه صفر المظفر ۱۳۰۸ هجری قمری در زنجان چشم به جهان هستی گشود. پدرش مرحوم سید عنایت الله، از شاگردان و نزدیکان فقیه نامور خطّه زنجان، آخوند ملا قربانعلی زنجان (متوفای ۱۳۲۸ قمری)،^۳ بوده. از نظر تقوا و ملکات نفسانی از افراد کم نظیر و در حسن نیت و تقیّد به جهات شرع، بسیار ممتاز بوده است.^۴

۲- تحصیلات و استادان

وی بسیاری از علوم متداول عصر خویش را در زادگاهش زنجان فراگرفت و برای

۱- درباره مدفونان در این بقعه نگر: کتاب گلشن اهل سلوک.

۲- الکافی، ج ۱، ص ۳۹، ح ۳.

۳- درباره این فقیه مجاهد نگر: سلطنت علم و دولت فقر اثر علی ابوالحسنی «منذر».

۴- مجله نور علم شماره ۲۶، ص ۱۱۳؛ تربت پاکان قم، جواهر کلام، ج ۱، ص ۳۳۷.

تکمیل تحصیلات خویش، سفری به مشهد مقدس نمود و از آن پس به شهر مقدس قم کوچید و تا پایان عمر در آنجا بماند و از استادان بنام آن روز، بهره‌ها برد.

برخی از استادان وی در زنجان عبارتند از حضرات آیات: شیخ زین العابدین زنجانی، میرزا عبدالرحیم فقاہتی، میرزا ابراهیم فلکی حکمی زنجانی، آقا شیخ عبدالکریم خوینی زنجانی، میرزا احمد زنجانی، حاج سید حسن زنجانی.

وی در مشهد مقدس در درس مرحوم آیة الله آقا محمد آقازاده، فرزند صاحب کفایة الأصول، حاضر شد و تقریرات این درس را نگاشت.

در شهر مقدس قم در درس آیة الله مؤسس حائری شرکت نمود و تقریرات این درس را در مجموعه‌ای به نام «افواه الرجال» نگاشت.^۱ وی هم‌چنین در درس آیة الله میرزا محمد صادق خاتون‌آبادی و آیة الله حاج شیخ محمد رضا نجفی اصفهانی شرکت نمود.

۳- آیة الله زنجانی در کلام دیگران

علامه آقا بزرگ طهرانی درباره‌ی وی می‌فرماید: «عالم مصنف ورع تقی»^۲. و مرحوم آیة الله العظمی شیخ محمدعلی اراکی در مورد مقام علمی و حافظه فوق‌العاده وی می‌فرمودند: «آقای زنجانی یک شبه تمام قسمت صلاة از یک کتاب فقهی را از حفظ حاشیه زد. شش جلد جواهر^۳ مانند انگشت در دست‌های ایشان است که آن را به هر طرف که بخواهد می‌گرداند»^۴.

۱- نگر: الذریعة، ج ۱۱، ص ۱۰۰، شماره ۶۱۳؛ آشنانی با چند نسخه خطی، ص ۱۶۰.

۲- نقباء البشر، ج ۱، ص ۱۱۶، شماره ۲۵۶.

۳- جواهر الکلام مفصل‌ترین شرح بر شرایع الاسلام است. طبع حجری آن در ۶ مجلد بوده و اولین طبع حروفی آن در ۴۳ جلد می‌باشد که اخیراً با تحقیقی شایسته، توسط مؤسسه نشر اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، شانزده جلد از آن به زیور طبع آراسته گردیده است.

۴- مجله نور علم، شماره ۲۶، ص ۱۱۷.

۴- آثار و تألیفات

آثار این فقیه فرزانه که در رشته های مختلف علوم اسلامی است در مجموع به ۶۰ عنوان می رسد^۱ و برخی از آن ها عبارتند از:

۱- أفواه الرجال - که تقریرات فقهی قم به اضافه تقریرات درس مرحوم آیه الله شیخ محمد آقازاده در مشهد مقدس می باشد.

۲- اربعین حدیث در چهار جلد.

۳- الکلام بجزر الکلام - که چهار جلد است و تنها دو جلد اول آن چاپ شده است. این اثر بسیار ارزشمند و خواندنی، سال هاست که در بازار کتاب نایاب است. امید است که صاحب همتی سلسله جنبان شده، به نشر آن دست یازد.

۴- مستتینات الأحکام - که در سال ۱۳۶۸ به چاپ رسیده است.

۵- ایمان و رجعت.

۶- ۱۰- حواشی بر درر الأصول، فرائد الأصول، کفایة الأصول، عروة الوثقی، و وسیلة النجاة.^۲

۵- وفات

سرانجام این فقیه وارسته پس از ۸۵ سال عمر با برکت پس از نیمه شب ۲۹ ماه مبارک رمضان سال ۱۳۹۳ قمری مطابق با پنجم آبان ۱۳۵۲ شمسی، در شهر مقدس قم دیده از جهان خاکی فروبست و پس از تشییع جنازه ای باشکوه در جوار حضرت معصومه علیها السلام به خاک سپرده شد.^۳

۱- همان: ص ۱۲۶.

۲- برای کتاب شناسی علامه زنجانی نگر: آشنائی با چند نسخه خطی، ص ۱۵۷ - ۱۸۷؛ موسوعة مؤلفی الإمامیة، ج ۴، ص ۳۱۵ - ۳۲۸.

۳- شرح حال مفصل وی را نگر در: «الفهرست لمشاهیر و علماء زنجان»، ص ۲۲، شماره ۴.

سخنی دربارهٔ این اثر

۱- رساله حاضر قسمتی از جلد دوم کتاب ارزشمند «أقواء الرجال» می باشد. نسخه اصلی این کتاب که هنوز به زیور طبع آراسته نگردیده و مانند بسیاری از آثار مرحوم علامه آیة الله سید احمد زنجانی مخطوط است، نزد فرزند مؤلف، فقیه مدقق و رجالی محقق حضرت آیة الله العظمی سید موسی شبیری زنجانی - مدظله العالی -، نگهداری می شود. ایشان تصویر این قسمت را در اختیار استاد معظم، آیة الله شیخ هادی نجفی - دام ظلّه - قرار دادند.

۲- نگارنده پس از اطلاع از چنین اثری ارزشمند، در پی احیای آن برآمد و پس از تحویل گرفتن نسخه از حضرت استاد نجفی، نسخه را استساخ نمود و سپس مواردی چون آیات، روایات، اقوال عامّه و خاصّه، اجماعات و... را که در متن رساله ذکر شده بود، استخراج کرد.

۳- علامه فقیه سید احمد زنجانی حواشی بسیار ارزشمندی نیز بر این رساله دارد. در برخی موارد حاشیه با امضای «سید احمد حسینی زنجانی» پایان پذیرفته که ما نیز آن را در حاشیه به همین صورت ذکر کرده ایم. در برخی موارد نیز بدون امضا بود که آن را با تعبیر «[المقرّر]» مشخص ساخته ایم.

۴- اقوالی را که مقرّر محترم در حاشیه ذکر فرموده اند، استخراج کرده ایم مگر دو مورد که متأسفانه آنها را نیافتیم: یکی از آن دو مورد نقل کلامی از صاحب «المواهب السّنیّه» بود که علی رغم تفحص و جست و جو در این کتاب، آن را نیافتیم. مورد دیگر کلامی است که وی از یکی از استادان خود نقل می نماید و متأسفانه آن قول نیز در مآخذ پیش روی ما دستیاب نشد.

۵- مقرر محترم در مورد اندازه آب کر به مساحت، و تعیین محیط و مساحت دائره، در پايان رساله محاسباتی دارد که بنابر سبك رايج در بين گذشتگان (مانند آنچه در خلاصه الحساب شيخ بهائی - اعلی الله مقامه - دیده می شود) سمت تحریر یافته است ليک ما در پاورقی روش محاسبه آن را به سبك محاسبات امروزين نیز ذکر کرده ایم.

۶- در ابتدای رساله، یادداشتی این چنین، از مقرر محترم، چشم را می نوازد:

«تقریرات حضرت مستطاب حجة الاسلام آقای آقا شيخ محمد رضا اصفهانی - مدظله العالی - است که این بنده، سيد احمد زنجانی در بدو تشرف قم استفاده کردم، شهر جمادی الاخری ۱۳۴۶؛ حرره: الأحمق سيد أحمد الحسيني الزنجاني».

۷- استاد معظم، حضرت آية الله حاج آقا هادی نجفی، را در به انجام رسیدن این تحقیق سهمی است وافر. پس محقق برعهده خود می داند که از ایشان تشکر نموده از درگاه حضرت حق - جل و علا - توفیقات روزافزون ایشان را در جهت احیاء آثاری از این دست، طلب نماید.

۸- و سخن پایانی این که نگارنده، امید آن دارد که سایر تقریرات نوشته شده به دست علامه فقیه آية الله سيد احمد زنجانی به زودی به زیور طبع آراسته گردد؛ بویژه که به خطی خوش و قلمی روان تحریر گردیده است.

و آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين

اصفهان، حوزه علمیه، مدرسه جدّه کوچک

مهدی باقری سیانی

۱۱ ربيع الآخر ۱۴۲۸ قمری برابر با ۹ اردیبهشت ۱۳۸۶ شمسی

تحریر حضرت امام محمد باقر علیه السلام
مطلع

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على سيدنا محمد
الطاهر المصطفى وآله الطيبين
الطاهرين

قد علمت قوة القول انفعال لراكذ القليل من الما بعلامات النجاسة
واعلم ان ظاهر الاصحاب في تسمية الحكم بعلامات المتنجس وملا في ملاقيه
ولو بسائط عديدة تكن الاصل مع انحصار الاذلة فينجس بنفس
النجس يرشدنا الى العدم نعم نجس المتنجس خصوصاً انه مالا ينجس فيه
ثم انهم استثنوا من كلمة انفعال القليل بالملاقات موارد بعضها
مالا يشبه فيه فمما ماء الاستحباب فينجس في محله فمما ومنها الجزاء العليل
ما يرد على النجس فانه لا سيفعل بعلامات الجزاء السافل كما هو المقطوع
به في كلام الاصحاب وذكر السيد قدس سره في منظومه وما
جرى فكان فوق الوارد فهو على الظاهر مقول واحد ولعل
هذا مراد السيد المرتضى في المناصريات حيث حكم بظاهرة الوارد
اذا الظاهر ان الوارد يقال على المتنجس بالفعل لا على المستقر بعد
الانقطاع كما ان ذلك المطر يقال عليه حين نزوله ولا يبعد
الانقطاع لا يقال عليه المطر لا يعامل معه معاملة المطر فما
كتابيه من التفصيل بين الوردين في غير وجيه واستثنى النجس
مالا يبدى في الطرف من خصوص الدم لصيغته على وجهه عن اخيه

منه

اعلى اقصه درجته الى دار القرار فاضطرر لتعبه الرجوع من بلدة قم الى
 اصفهان جزاهم الله عن الاسلام خيراً اقول وجده قريبا قصر من
 المساحي بالوزن امة بناؤه على ما افاده دار ظله من اخذ السطح
 بشكل المستدير بغير ثلثة اشبار ونصف قطرها للدائرة والقطر
 اذا ضرب في ثلثه وسبع يحصل المحيط فالمحيط يكون احد عشر
 شبرا والقداعة في تعيين مساحة الدائرة ان يضرب نصف قطرها
 في نصف محيطها فيكون مضروب الواحد وثلاثة ارباع الواحد
 (نصف القطر في النصف والمنتصف (نصف المحيط) تسعة اشبار
 وحنة اثنا عشر الشبر فهو مساحة سطح الدائرة فيضرب ذلك
 في العمق ثلثة اشبار ونصف فيكون المحاصل ثلثة وثلثين شبرا
 احد عشر جزءا من ستة وعشر جزءا من الشبر حرره الاحقر احمد
 المحيبي الزنجاني في شهر رجب المهر عام ست واربعمائة
 بمكة ثمانمائة والالف
 هـ م م ا